

Kirsten Lyshøj:

Fra arkiverne

Vores manuskriptsamling rummer mange skatte, det er et utroligt spændende sted at fordybe sig i. Jeg faldt for nylig over dette digt (se næste side) af Erling Kristensen, der var trykt i Brønderslev Socialdemokrat den 30. marts 1927. Digtet viser tydeligt – og humoristisk – den standsforskel, der var på bønder før i tiden. Hvis man skulle komme sammen med naboen, var det vigtigt, at hartkornet var nogenlunde lige stort!

Selve ordet hartkorn betyder ”hårdt korn”, det var de vigtige kornsorter rug eller byg, som man brugte til brød eller grød, i modsætning til havre, som var ”blødt” korn, andenklassens korn. Betegnelsen havrejord blev nedsættende brugt om knap så god jord.

Hartkorn var betegnelse for værdien af landbrugsjord, ejendommens ydeevne og grundlaget for påligning af skat. Allerede i 1600-tallet havde man opmålt og takseret al landbrugsjord i Danmark, men i 1844 kom en ny ”matrikul”, hvor den bedste landbrugsjord blev sat til takst 24. Her svarede 1 tønne hartkorn til 72.000 kvadratalen eller ca. 5,1 tdr. land. Ringere jorder og græsningsarealer var naturligvis i lavere takster, i den laveste (fx hedejord) kom der til at gå næsten 3.000 tdr. land på en td. hartkorn!

Forfatteren Erling Kristensen (1893-1961) er vokset op i Vendsyssel og har skrevet flere bøger bl.a. om den private ejendomsret, ”der forgifte et menneskes sind”, og om provinsbyens fordomme, hvor nabo lur på nabo, ”for at ingen skal vove at rage op”, hvad digtet *Standsforskel* så fint illustrerer (Dansk Biografisk Leksikon).

Stajsfåskjæl

De er mæ så tjesomt dernier ved tjaren,
de er derfor A kommer å besøger dæ Maren
Der er jen, me hvem vi mier ka kom sammel
di flest er for svæer, å resten no skrammel.
Te Jeps har di intj mier end jen sølle kow,
de er intj noe for os, – vi hår jo tow.
A se`r æ skam også tit nok te Mads:
ska mæ omgos folk, skal djær hotkun paes.

Vi pler å kom sammel me Justes å Klemmen,
men Just hår jo fåt en kow frå hans hjemmen.
De er intj for å sej no untj om hans kuen,
men seen hår hun helst vild vat mæ foruen.
A hår tentj, A vil prøv å be he herej,
men hun kommer ski intj, for no hår di trej.
For de er no allyvl som A se`r æ te Mads:
ska mæ omgos folk, ska djær hotkun paes.

Seen Kræn Klemmen bløv tjyri mæ skimlen,
sir han nier på vi ajjer som Vorherre frå himlen,
å hans kuen, hun breer sæ rent øver øvn,
sånt ve mæ sil vil A ønsk, hun ku røvn,
men di er no allyvl noe mier end vi ajjer,
om også Klemmen både drækker å bajjer.
Tho, de er nok allyvl, som A se`r æ te Mads:
ska mæ omgos folk, skal djer hotkun paes.

Men bære de snåt ku blyv orentli tier,
så ere val ve, vi ku tjyeb æ par kvier,
å så behøver vi intj mier å være jenner,
for så er der masser mæ passejes venner.
No lester A somtier øver te Inger,
men hva er der i grujen ve dem, der er ringer.
Nej de er no allyvl, som A se`r æ te Mads:
ska mæ omgos folk, ska djer hotkun paes.

Standsforskel

Det er mig så kedsomt dernede ved kærene,
det er derfor jeg kommer og besøger dig, Maren.
Der er én, med hvem vi mere kan komme sammen
de fleste er for svære^{*)}, og resten noget skrammel.
Hos Jeppes har de ikke mere end én sølle ko,
det er ikke noget for os – vi har jo to.
Jeg siger det skam også tit nok til Mads:
skal man omgås folk, skal deres hartkorn passe.

Vi plejer at komme sammen med Justes og Klemmens,
men Just har jo fået en ko fra sit hjem(sted).
Det er ikke for at sige noget ondt om hans kone,
men siden har hun helst villet været mig foruden.
Jeg har tænkt, jeg vil prøve at bede hende herind,
men hun kommer sgu ikke, for nu har de tre (køer).
For det er nu alligevel, som jeg siger til Mads:
skal man omgås folk, skal deres hartkorn passe.

Siden Kristen Klemmens blev kørende med skimlen,
ser han ned på vi andre som Vorherre fra himlen,
og hans kone, hun breder sig rent over evne,
sådan ved mig selv, ville jeg ønske, hun kunne revne,
men de er nu alligevel noget mere end vi andre,
om også Klemmens både drikker og bander.
For det er nu alligevel, som jeg siger til Mads:
skal man omgås folk, skal deres hartkorn passe.

Men bare det snart kunne blive ordentlige tider,
så er det vel ved (den tid), vi kunne købe et par kvier,
og så behøver vi ikke mere at være ene,
for så er der masser af passende venner.
Nu lister jeg sommetider over til Inger,
men hvad er der i grunden ved dem, der er ringere.
Nej, det er nu alligevel, som jeg siger til Mads:
skal man omgås folk, skal deres hartkorn passe!

^{*)} dvs. velhavende